

NOTARIUS QONUN BILAN HAMNAFAS XALQ BILAN BIR NAFAS

Otojonov Jahongir Nematilla o'g'li

Namangan viloyati Uychi tumanida

Xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarius

Tel: +998948966566

Annotatsiya: Ushbu maqolada Notarilar idoralar va ularning huquqlari, majburiyatlari, maxfiyligi haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Notariat tizim, huquq, notarial idoralar, fuqarolar huquqlari, yuridik faktlar.

Hozirgi kunda barcha sohalarda o'zgarishlar davri bo'lganidek eng kop xalq hizmatida bo'luvchi soha notarial hizmat ko'rsatish sohasida ham kundan kun o'zgarishlar amalga oshirilmogda bu o'zgarishlar barchasi xalqimizga yanada qulayliklar yaratish maqsadida qolaversa ularda ushbu notarial hizmat ko'rsatishdan yuzaga keladigan mamnunlik hissini yanada oshirishni maqsad qilingan. Koplav insonlar notarial faoliyat haqida to'liq tushunchaga va ushbu soha vakolatlari haqida malumotga ega emaslar. Bu esa albatta xalqimiz orasida insonlarni hujjatlar bilan ishlash ko'nikmalarini pasayishiga olib keladi. Ushbu maqolani yozishdan maqsad esa xalqimiz tafakurida notarial tizimning aholi uchun ko'mak beradigan imkoniyatlari haqida malumot berish va xalqchil tilda aytadigan bo'lsak og'irlarini yengil qilishdir.

Notarial faoliyat avvalgi yillardan ko'ra rivojlangan elektron yagona tizimga birlashtirilgan. Ushbu tizim hujjatlarni tezkor, havfsiz, ishonchli, qulay holda saqlash, izlash, yuborish imkoniyatini yaratib beradi. Uzoq masofadagi shaxs ham o'ziga tegishli bo'lgan hujjat haqiqiy ekanini ushbu tizim orqali tekshirish imkoniyatiga ega. Hozirgi kunda aholi vakillari orasida avvalgi tizimdagi kabi yani qayd daftariga kiritiladi holos degan tushuncha o'rnashib qolgan ammo hozirda har bir shaxs notarial faoliyat yagona tizimi orqali boshqa vakolatli organlardan uning malumotlariga aniqlik kiritilgan holatda video kuzatuv va barmoq izi olish yo'li bilangina tasdiqlanadi. Bu esa zamon rivojining ushbu sohaga ham tasir qilganidan dalolat beradi desak mubolag'a bo'lmaydi. Notariuslar tomonidan ko'chmas mulklarni boshqa shaxsga o'tkazish haqidagi bitimlarni tasdiqlash, avtomototransport vositalarini boshqa shaxsga o'tkazish haqidagi, mol-mulknini garovga (ipotekaga) qo'yish to'g'risidagi shartnomalarni tasdiqlash, ishonchnomalarni tasdiqlash, merosga bo'lgan huquq to'g'risida guvoohnoma berish kabi vakolatlari mavjud. Qolaversa ayni damda notarial idoralar davlat bojlari qisqartirildi va bu ham bir xalqimiz vakillariga yengillik bo'ldi albatta. Notarial idora orqali taraflar o'zaro tuzgan bitimlarini ishonchli ravishda tasdiqlatishlari, o'zgartirishlari va bekor qilishlari mumkin (bazi holatlar bundan

mustasno yani faqatsud tartibi bilan bekor qilinuvchi holatlar ham mavjud). Mamlakatda notariatni isloh qilish, uni preventiv odil sudlov hamda sud nizolarining oldini olish vazifalarini bajaruvchi jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlarini ta'minlovchi muhim institutlardan biri sifatida shakllantirish borasida izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Misol uchun, aholiga ko'rsatilayotgan notarial xizmatlarning sifati va tezkorligining past darajadaliigi, notarial idoralardagi uzundan uzunnavbatlar, davlat bojlari va boshqa yig'imglar undirishning shaffof emasligi, shuningdek, mavjud byurokratik to'siq va g'ovlar aholini notariat tizimiga bo'lgan ishonchini pasaytirmoqda hamda korrupsiya ko'rinishlari paydo bo'lishini oldini olish borasida qator ishlar amalga oshirilmoqda. Notarial faoliyatni universal faoliyat desak ham bo'ladi mening fikrimcha sababi ushbu soha fuqarolik ishlari bilan bog'lik barcha holatlarni o'z ichiga oladi va ushbu holatlar barchasi murakkab tuzilmaga ega, barchasini vakolatlari doirasida ko'rib chiqadi. Shunday murakkab va judayam kuchli bardoshni talab qiluvchi ushbu kasb vakillari doimo xalq bilan muloqot qiladi ularni murojatlarini o'rganadi va albatta xalq uchun vatan uchun qonun doirasida beminnat hizmat qiladi. Murojatchilar orasida har hil niyatli har hil insonlar bor albatta ammo notarial faoliyat doim hushyor va albatta qonun doirasida adolatli ishlashi zarur bunday holatda do'st qo'shni qarindosh degan tushunchalar yod bo'ladi. Albatta bu holat ko'pchilik uchun tanish ammo notarius xalq dardi bilan yashasada uning yon bosishi oqibatida boshqa inson ishi adolatsiz yakunlanishi mumkin va shuning uchun xalq bilan bir nafasda o'zini har bir inson o'rniga qo'yib ko'rgan holatda qonun bilan hamnafas ishlashi zarur.

Notariat (lotincha notarius — mirza, kotib) — yuridik ahamiyatga ega bo'lgan huquqlar va faktlarni tasdiqlash vazifasi topshirilgan va qonunda nazarda tutilgan boshqa notarial harakatlarni bajaruvchi organlar tizimi. O'zbekiston Respublikasida davlat va xususiy amaliyot bilan shug'ullanuvchi notarial idoralar Notariat tizimini tashkil etadi, ular bo'lmagan aholi yashaydigan joylarda ba'zi notarial harakatlar fuqarolar yig'inlarining raislari (oqsoqollar) tomonidan amalga oshiriladi. Notarial idoralar yuridik faktlarni belgilaydigan va fuqarolik huquqlari to'g'risidagi nizolarni hal qiluvchi sud muassasalaridan farqlanadi. Bu idoralar fuqarolar bilan bevosita uchrashish yo'li bilan yoki qonunda ko'rsatilgan hollarda hujjatlarga asosan nizosiz huquqlarni va yuridik faktlarni tasdiqlaydi va shu kabi amallarni bajaradi.

Talabgor xizmatdan foydalanish uchun YaIDXPda ro'yxatdan o'tadi va elektron so'rovnomani elektron ravishda to'ldirib, uni elektron raqamli imzosi bilan tasdiqlaydi. Talabgor 25 yoshdan 65 yoshgacha bo'lishi kerak, oliy yuridik ma'lumotga, yuridik mutaxassislik bo'yicha kamida 3 yillik ish stajiga ega bo'lishi, shu jumladan notarial idorada kamida 1 yil stajirovka o'tagan bo'lishi shart. Sudyalik lavozimida kamida 5 yil ishlagan yoki notarius yordamchisi yoxud adliya organlarining notarial faoliyatga

rahbarlik qilish va ushbu faoliyatni nazorat qilish bilan bog'liq lavozimlarida kamida 3 yil ishlagan shaxslar stajirovkadan o'tmasdan malaka imtihonida ishtirok etishga haqli.

Quyidagilar notarius bo'lishi mumkin emas:

muomalaga layoqatsiz yoki muomala layoqati cheklangan deb topilgan shaxs;
qasddan sodir etgan jinoyati uchun sudlanganlik holati tugallanmagan yoki sudlanganligi olib tashlanmagan shaxs;

notarius, advokat, tergovchi, surishtiruvchi, prokuror, sudya yoki huquqni muhofaza qiluvchi organlarning boshqa xodimi sifatidagi vakolatlari o'z kasbiy faoliyatiga mos kelmaydigan qilmishlar sodir etganligi uchun tugatilgan shaxs — uch yil mobaynida.

Xususiy notarial faoliyatni litsenziyalash tartibi to'g'risidagi nizom tasdiqlandi.

U quyidagilarni belgilaydi:

xususiy notarial faoliyat bilan shug'ullanish uchun litsenziya olishga ariza berish va uni ko'rib chiqish tartibi.

- Talabgor litsenziya olish huquqiga «Litsenziya» AT yoki Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalida ro'yxatdan o'tgandan keyin ega bo'ladi. Keyin, elektron shaklda ariza to'ldiradi, litsenziya talablari va shartlariga rioya etishini tasdiqlaydi. Shundan so'ng, u arizani litsenziyalovchi organga yuboradi. Bularga Adliya vazirligi, viloyatlar va Toshkent shahar adliya boshqarmalari kiradi.

litsenziyani qayta rasmiylashtirish tartibi;

litsenziyaning amal qilishini to'xtatib turish, tugatish va bekor qilish hamda litsenziya talablari va shartlariga rioya etilishini nazorat qilish.

Hujjat bilan ayrim qonunchilik hujjatlariga o'zgartirish va qo'shimchalar ham kiritildi.

Notarial harakatlarning maxfiyligi

Notariusning, notarial harakatlarni amalga oshiruvchi boshqa mansabdor shaxslarning, shuningdek amalga oshirilayotgan notarial harakatlar to'g'risida o'z xizmat vazifalarini bajarishi munosabati bilan xabardor bo'lib qolgan shaxslarning o'zlariga ma'lum bo'lgan ma'lumotlarni oshkor qilishi, shu jumladan mehnat shartnomasi bekor qilinganidan keyin ham oshkor qilishi taqiqlanadi.

Notarius quyidagi huquqlarga ega:

o'ziga murojaat qilgan barcha shaxslar uchun Qonunda nazarda tutilgan notarial harakatlarni amalga oshirish, notarial harakatni amalga oshirish joyi qonun hujjatlarida belgilab qo'yilgan hollar bundan mustasno;

bitim va arizalarning loyihalarini tuzish, hujjatlarning nusxalarini va ulardan ko'chirmalarni tayyorlash, shuningdek notarial harakatlarning amalga oshirilishiga doir masalalar yuzasidan tushuntirishlar berish;

jismoniy va yuridik shaxslardan notarial harakatlarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan hujjatlarni talab qilib olish.

davlat organlari, korxonalar, muassasalar va tashkilotlardan notarial harakatlarni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar va hujjatlarni so'rash hamda olish;

jismoniy va yuridik shaxslar nomidan tegishli davlat organlariga mol-mulkka bo'lgan huquqlarni va hujjatlarni davlat ro'yxatidan o'tkazishni amalga oshirish uchun, shuningdek hujjatlarning chet elda amal qilishi uchun mazkur organlar tomonidan rasmiylashtirilgan hujjatlarni olgan holda hujjatlarni legallashtirish uchun murojaat qilish.

yuridik shaxslarning rahbar organlari yig'ilishlarida ularning taklifiga ko'ra ishtirok etish.

Notariusning majburiyatlari.

jismoniy va yuridik shaxslarga o'z huquqlarini amalga oshirishda va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda ko'maklashishi, ularning huquq va majburiyatlarini tushuntirib berishi;

tarafklar taqdim etgan bitimlar loyihalarining mazmun-mohiyati va ahamiyatini tushuntirishi hamda ularning mazmuni taraflarning asl maqsadiga mos kelish-kelmasligini va ushbu bitimlarning qonun talablariga zid kelish-kelmasligini tekshirishi;[4]

yuridik jihatdan bexabarlikdan jismoniy va yuridik shaxslarning zarariga foydalanilmasligi uchun ularni amalga oshirilayotgan notarial harakatlarning oqibatlari haqida ogohlantirishi;

qonun hujjatlariga mos kelmaydigan notarial harakatni amalga oshirishni rad etishi;

notarial harakatlarni amalga oshirish chog'ida fuqarolar yoki mansabdor shaxslar tomonidan qonuniylik buzilganligini aniqlagan taqdirda, zarur chora-tadbirlar ko'rilishi uchun tegishli korxonalar, muassasalar, tashkilotlarga yoki prokurorga bu haqda xabar qilishi;

uch yilda kamida bir marta o'z kasbiy malakasini oshirishi;

sud, prokuratura, surishtiruv va tergov organlari yurituvida bo'lgan ishlar bilan bog'liq notarial harakatlarni amalga oshirganlik to'g'risida ularning talabiga binoan ma'lumotnomalar (ma'lumotlar) berishi;

jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga, terrorizmni moliyalashtirishga va ommaviy qirg'in qurolini tarqatishni moliyalashtirishga qarshi kurashish bilan bog'liq bo'lgan amalga oshirilgan notarial harakatlar to'g'risidagi ma'lumotnomalarni (ma'lumotlarni) maxsus vakolatli davlat organiga taqdim etishi;

ko'chmas mulk oldi-sotdi shartnomalarini, mol-mulk ijarasi shartnomalarini tasdiqlash va ijara haqining miqdori to'g'risidagi, shuningdek meros yoki hadya

tartibida fuqarolar mulkiga o'tayotgan mol-mulkning qiymati haqidagi ma'lumotnomalarni davlat soliq xizmati organiga taqdim etishi;

avtomototransport vositalaridan foydalanish va (yoki) ularni tasarruf etish huquqi uchun ishonchnomalarni, ushbu vositalarni boshqa shaxsga o'tkazish, ijaraga berish, ulardan tekin foydalanish, ularning garov, lizing shartnomalarini tasdiqlash to'g'risidagi ma'lumotnomalarni ichki ishlar organiga taqdim etishi;[3]

boshqa shaxsga o'tkazilayotgan ko'chmas mulkning kadastr raqami to'g'risidagi va oluvchi haqidagi ma'lumotlarni er tuzish va ko'chmas mulk kadastr davlat korxonasi tuman (shahar) filialiga taqdim etishi;

bitim predmeti bo'lgan ob'ektni boshqa shaxsga o'tkazishni taqiqlash yoki ushbu ob'ektga nisbatan xatlov mavjud emasligi to'g'risidagi ma'lumotnomalarni (ma'lumotlarni) kredit byurolarining so'roviga ko'ra taqdim etishi;

bitim predmeti bo'lgan ko'chmas mulk ob'ektini boshqa shaxsga o'tkazishni taqiqlash yoki ushbu ob'ektga nisbatan xatlov mavjud emasligi to'g'risidagi ma'lumotnomalarni (ma'lumotlarni) rieltorlik tashkilotining so'roviga ko'ra taqdim etishi;

vasiyat qiluvchining vafotidan keyin manfaatdor shaxslarga vasiyatnoma to'g'risidagi ma'lumotnomalarni taqdim etishi;

amalga oshirilgan notarial harakatlar to'g'risidagi ma'lumotlarni O'zbekiston Respublikasi Hisob palatasining so'roviga ko'ra taqdim etishi shart.[2]

Xulosa:

O'zbekiston Respublikasida Notariatning tashkil etilish prinsiplari va faoliyati O'zbekiston Respublikasining "Notariat to'g'risida"gi qonuni (1996-yil 26 dekabr), O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Notariat to'g'risida chiqargan qarorlari va O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi notarial idoralari tomonidan notarial harakatlarni bajarish tartibi to'g'risida"gi, "O'zbekiston Respublikasi davlat notarial idoralarining notariuslari va xususiy amaliyot bilan shugullanuvchi notariuslarning notarial harakatlarni amalga oshirish tartibi to'g'risida"gi 1997-yil 28-apreldagi qo'llanmasi, O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi hay'atining 1997-yil 28-apreldagi qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi davlat notarial idoralarida xususiy amaliyot bilan shugullanuvchi notariuslarning ish yuritish tartibi haqida"gi, "O'zbekiston Respublikasi shaharchalar, qishloqlar va ovullar fuqorolari yig'inlarining raislari (oqsoqollari) tomonidan belgilangan notarial harakatlarni amalga oshirish tartibi to'g'risida"gi qo'llanmalari hamda boshqa huquqiy hujjatlarga asoslanadi.[1]

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1."O'zbekiston Respublikasi davlat notarial idoralarida xususiy amaliyot bilan shugullanuvchi notariuslarning ish yuritish tartibi haqida"gi,qonun.[1]
- 2.www.lex.uz[2]
- 3.www.xs.uz[3]
- 4.www.advice.uz[4]